

**Тетяна Ремех,
к.п.н., завідувач відділу суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
учитель правознавства та громадянської освіти
НВК «Святошинська гімназія» (м. Київ)**

ЯК СПЛАНУВАТИ УРОКИ З ІНТЕГРОВАНОГО ПРЕДМЕТА «ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА» (10 КЛАС)¹

Пропоноване календарне планування є одним із можливих варіантів розподілу навчальних годин і типів уроків із інтегрованого предмета «Громадянська освіта» (рівень стандарту) в 10 класі. Тут передбачені вступний і підсумковий уроки, практичні заняття, уроки узагальнення з розділу/розділів, години резервного часу. В окремих розділах змінено порядок викладу тем (у межах розділу), що, на нашу думку, допоможе краще вибудувати логіку подачі учням тої чи іншої громадянознавчої інформації, організувати практичні заняття та провести поточний і тематичний контроль знань і вмінь учнів.

Учителю слід ретельно спланувати тематичне оцінювання наприкінці I та II семестрів (у таблиці є відповідні пропозиції). Варто продумати, чим «заповнити» резервні 2 години (якщо за рік відбудеться 70 уроків).

Щодо тематики практичних занять, то вона повністю відповідає змісту навчальної програми й суголосна з темами, запропонованими в ній.

Якщо вчитель плануватиме значну кількість практичних занять (приміром, 20-25, що складатиме майже третину навчальних годин), то для уникнення дублювання та розвантаження уроків вартує окремі питання тих чи тих тем розглядати на практичних заняттях. Наприклад, питання «Життєві цінності і пріоритети» – в практичному занятті №1 «Якими є життєві цінності людини»; питання «Поняття прав дитини. Захист прав дитини» – в практичному занятті №5 «Як захищають права дитини»; питання «Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Способи подолання конфліктів» – в практичному занятті №10 «Як поводитись у конфліктній ситуації» і т.п.

Крім того, вчитель може скорочувати запропоновану нами кількість практичних занять (наприклад, в кінці розділу 1 замість практичного заняття запланувати тематичне оцінювання з цього розділу) або ж обирати для них іншу тематику. На нашу думку, будь який урок із громадянської освіти в 10 класі можна організовувати й проводити як практичне заняття чи міні тренінг за умов підготовленості вчителя, певного рівня навченості класу та наявності в розкладі спарених уроків із предмета.

Безумовно, запропонований варіант планування не є імперативом – за вчителем залишалось і зостається право самостійно ухвалювати рішення щодо того, які теми, в якій послідовності та як викладати.

¹ Практичний довідник учителя громадянської освіти : методичний посібник / О. Пометун, Т. Ремех. – Київ, 2018. – С. 17-21.

Календарне планування. Громадянська освіта, 10 клас (70 годин)²

№ уроку	Клас	Дата	Зміст
1.			Вступ. Що таке громадянська освіта. Як працювати на уроках і вдома. Які є ресурси для навчання предмета.
РОЗДІЛ 1. ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ ІДЕНТИЧНІСТЬ			
2.			Тема 1. Що таке ідентичність Ідентичність. Види ідентичності. Громадянська ідентичність. Змінний характер ідентичності. Самовизначення. Ідентифікація. Особиста гідність. Совість.
3.			Тема 2. Соціалізація особистості Поняття соціалізації. Етапи соціалізації. Суб'єкти соціалізації. Соціалізація як ресурс формування громадянської ідентичності. Соціалізація в сім'ї. Соціалізація серед однолітків. Молодіжні субкультури. Партнерські стосунки в сім'ї. Трансформація моделей сім'ї.
4.			<i>Практичне заняття №1. Якими є життєві цінності людини.</i>
5.			Тема 3. Самореалізація людини Самореалізація і розвиток. Індивідуальність особистості. Життєві цінності й пріоритети. Активна громадянська позиція. Мобільність і адаптивність людини. Креативність.
6.			<i>Практичне заняття №2. Як стати успішною людиною.</i>
7.			<i>Практичне заняття №3. У чому цінність навчання.</i>
РОЗДІЛ 2. ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ			
8.			Тема 1. Людська гідність і права людини Поняття людської гідності. Людська гідність – основа природного права. Рівноправність. Охорона й захист людської гідності.
9.			Тема 2. Еволюція прав людини Природа прав людини. Основоположні права і свободи людини. Покоління прав людини. Класифікація прав людини. Борці за права людини. Майбутнє прав людини. Тема 3. Права дитини Поняття прав дитини. Конвенція ООН про права дитини. Захист прав дитини.
10.			<i>Практичне заняття №4. Чому права і свободи людини є основою демократії.</i>
11.			<i>Практичне заняття №5. Як захищають права дитини.</i>
12.			Тема 4. Людина і держава Взаємовідносини «людина – держава». Верховенство права. Права і свободи людини та відповідальність держави за їх дотримання, гарантування та захист. Позитивні і негативні зобов'язання держави.
13.			Тема 5. Механізми захисту прав людини і прав дитини Порушення прав людини. Поняття механізмів захисту прав

² Укладено за джерелом: Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>

		людини. Міжнародні та європейські стандарти захисту прав людини. Національні механізми захисту прав людини, їх класифікація. Правозахисні організації.
14.		Практичне заняття №6. Як звертатися до Європейського суду з прав людини.
15.		Практичне заняття №7. Якою є роль правозахисних організацій і правозахисників.
16.		Узагальнення. Тематичне оцінювання.
РОЗДІЛ 3. ЛЮДИНА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ		
17.		Тема 1. Соціокультурна багатоманітність. Поняття суспільства. Соціальна структура суспільства. Соціальна згуртованість, солідарність і відповідальність. Соціальні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Рівність.
18.		Практичне заняття №8. Чому різноманітність - це ресурс.
19.		Тема 2. Ефективна комунікація. Роль спілкування в житті людини й суспільства. Вербальна й невербальна комунікація.
20.		Практичне заняття №9. Як опанувати мистецтво спілкування.
21.		Тема 3. Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти. Поняття стереотипів і упереджень. Забобони. Шляхи подолання стереотипів. Поняття дискримінації. Основні форми та прояви дискримінації. Толерантність та інклюзія. Поняття конфлікту та його види. Стадії конфлікту. Способи подолання конфліктів. Переговори і медіація. Консенсус і компроміс.
22.		Практичне заняття №10. Як поводитись у конфліктній ситуації.
РОЗДІЛ 4. ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЙОГО ЦІННОСТІ		
23.		Тема 1. Демократична держава Виникнення і зміст демократії. Цінності демократії. Демократичні інститути. Конституція та її призначення. Законодавча, виконавча та судова влада в демократичних країнах. Принципи виборчого права. Етапи виборчого процесу.
24.		Роль політичних партій в розвитку демократії. Правовий статус політичних партій в Україні. Діяльність та вплив політичних партій на демократію. Громадські організації: правовий статус, діяльність та вплив на демократію.
25.		Практичне заняття №11. Як бути свідомим виборцем.
26.		Тема 2. Громадянське суспільство Поняття громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадянське суспільство та правова держава.
27.		Тема 3. Громадянська участь у житті суспільства Роль громадянина у демократизації суспільства. Демократичний громадянин. Культура громадянськості. Активна громадянська позиція.
28.		Практичне заняття №12. Якими є форми й прояви

			громадянської активності.
29.			Тема 4. Громада Поняття громади. Роль громади в житті людини, суспільства, держави. Реалізація та захист громадою своїх прав і законних інтересів. Вплив громадян на вирішення проблем громади.
30.			Тема 5. Школа – простір демократії Шкільна громада. Взаємодія учнів, учителів, батьків, шкільної адміністрації в організації шкільного життя. Врядування та управління школою. Шкільне самоврядування (учнівське, вчительське, батьківське). Принципи та цінності учнівського самоврядування. Моделі учнівського самоврядування. Школа і місцева громада.
31.			Тема 6. Дитячі й молодіжні громадські об'єднання Свобода асоціацій. Дитячі й молодіжні об'єднання й рухи. Створення молодіжної громадської організації. Молодіжні соціальні проекти. Учнівське самоврядування он-лайн.
32.			Узагальнення. Тематичне оцінювання.
<p><i>Тут можна виставляти оцінки за I семестр безвідносно до того, скільки уроків(32-34) чи пар (16- 17) відбудеться за семестр. Якщо вийде 17 пар, то можна додати після I розділу тематичне оцінювання та «розбити» якусь велику тему на 2 уроки (наприклад, теми 2 і 3 розділу 2), а в II семестрі скоротити кількість уроків на 2 год. (об'єднати теми уроків (наприклад, №№ 33 і 34, 39 і 40), чи «прибрати» практичні заняття). Можна розпочати й вивчення нового розділу, однак, це не є ефективним.</i></p>			
РОЗДІЛ 5. СВІТ ІНФОРМАЦІЇ ТА МАС-МЕДІА			
33.			Тема 1. Комунікація, інформація, медіа Поняття мас-медіа(медіа). Роль інформації та медіа в сучасному світі. Мас-медіа, комунікація, аудиторія, медіатекст.
34.			Різновиди медіа (книга, преса, фото, радіо, кіно, телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок) та їхній розвиток. Реклама. Вплив мас-медіа на формування громадської думки та власної позиції людини.
35.			Тема 2. Медіа і демократія. Свобода, етика і відповідальність Свобода слова. Обмеження свободи слова. Баланс між свободою вираження поглядів та відповідальністю. Свобода мас-медіа – критерій демократичності суспільства.
36.			Що таке цензура. Замовні матеріали («джинса») та їхні ознаки. Суспільні медіа і їхня місія. Шкільні медіа.
37.			Тема 3. Маніпулятивний вплив медіа Маніпуляції в медіапросторі. Як розпізнати фейкову інформацію, пропаганду. Роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів. Що таке «мова ворожнечі», і як її розпізнати.
38.			Практичне заняття №13. Чому варто бути поінформованою людиною.
39.			Тема 4. Критичне сприйняття та протидія маніпуляціям мас-медіа Достовірність інформації в мас-медіа. Джерела інформації.
40.			Факт та судження. Авторство медіа тексту. Стандарти подання інформації. Критичний аналіз медіатекстів.
41.			Практичне заняття №14. Як розпізнати маніпуляцію та захиститись від неї.
42.			Тема 5. Інтернет

			Приватність та конфіденційність у віртуальному світі. Цифрова ідентичність. Соціальні мережі.
43.			Права людини в Інтернеті. Безпека та етика поведінки у мережі. Кіберзлочинність. Особливості захисту прав дітей та молоді в Інтернеті.
44.			Практичне заняття №15. Як оцінити інформацію з Інтернету.
45.			Узагальнення. Тематичне оцінювання.
РОЗДІЛ 6. ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯН І ДЕРЖАВИ В ДОСЯГНЕННІ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ			
46.			Тема 1. Соціальні цілі економіки Економіка як сфера життя людей. Економічні потреби та блага. Процеси, що забезпечують задоволення потреб: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Учасники (суб'єкти) економічних відносин.
47.			Тема 2. Ринкова економіка Принципи ринкової економіки. Кругообіг в ринковій економіці. Попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. Функції держави в ринковій економіці. Державний бюджет, податки, напрямки видатків.
48.			Тема 3. Ринок праці Учасники ринку праці: роботодавці і наймані працівники. Поняття професії, спеціальності, кваліфікації працівника. Заробітна плата як дохід найманого працівника.
49.			Тема 4. Підприємництво Підприємницька діяльність. Мета і соціальна відповідальність підприємця. Правовий захист бізнесу.
50.			Практичне заняття №16. Як не стати жертвою торгівців людьми.
51.			Тема 5. Сталий розвиток Обмеженість ресурсів. Необхідність раціонального та ефективного використання ресурсів. Вплив діяльності людини на довкілля. Сталий розвиток як спосіб збереження довкілля.
52.			Практичне заняття №17. Як я можу взяти участь у сталому розвитку моєї держави.
53.			Тема 6. Економіка домогосподарства Домашнє господарство як власник і споживач. Поняття про раціональне споживання. Бюджет домогосподарств: види доходів, напрямки витрат, заощадження. Права споживачів.
54.			Практичне заняття №18. Як розумно будувати домашню економіку.
55.			Тема 7. Любіювання інтересів та корупція Поняття лобізму. Сутність корупції та корупціогенних ризиків.
56.			Причини та наслідки корупції в економіці та політиці. Шляхи подолання корупції.
57.			Практичне заняття №19. Як протидіяти корупції.
58.			Узагальнення. Тематичне оцінювання.
РОЗДІЛ 7. УКРАЇНА, ЄВРОПА, СВІТ			
59.			Тема 1. Інтеграція та глобалізація Поняття інтеграції та глобалізації. Вплив глобалізаційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину. Витоки та

		процес європейської інтеграції.
60.		Міграційні процеси. Види та форми сучасної міграції. Виклики сучасного світу.
61.		Тема 2. Міжнародні відносини та міжнародне право Поняття міжнародних відносин. Особливості міжнародного права. Система безпеки.
62.		Практичне заняття №20. Які правила регулюють збройні конфлікти.
63.		Міжнародне гуманітарне право. Урядові і неурядові міжнародні організації.
64.		Тема 3. Україна – член європейського та світового співтовариства Європейське і світове співробітництво. Участь України в ООН, ОБСЄ, Раді Європи, СОТ тощо.
65.		Європейський вибір України. Угода про асоціацію Україна – ЄС.
66.		Практичне заняття №21. Як діють волонтери в Україні та різних країнах світу.
67.		Узагальнення. Тематичне оцінювання.
<i>Тут можна виставляти оцінки за II семестр і за рік.</i>		
68.		Підсумкове узагальнення з предмета.
69.		Резерв
70.		Резерв